

**ҮНДСЭН ХУУЛИЙН ЦЭЦИЙН
ШИЙДВЭРИЙН ХУРААНГУЙ
(Үндсэн хуулийн эрх зүйн маргаан¹)**

**ХУВЬ ХҮНИЙ ОРЛОГЫН АЛБАН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛИЙН “ТАТВАРЫН
ХУВЬ ХЭМЖЭЭ НЬ ПРОГРЕССИВ БУЮУ ӨСӨН НЭМЭГДҮҮЛЭХ ШАТЛАЛ
БҮХИЙ” ЗААЛТ НЬ ҮНДСЭН ХУУЛИЙГ ЗӨРЧСӨН ЭСЭХ ТУХАЙ**

САНАМЖ: Энэхүү хураангуй нь цэцийн шийдвэрийг орлохгүй ба цэцийн тогтоолын үндэслэлийг иргэд, олон нийтэд хүргэх зорилготой бөгөөд хураангуйд ашигласан шийдвэр нь Үндсэн хуулийн цэцийн их суудлын хуралдааны тогтоол болно.

Шийдвэрийн дугаар: 05

Шийдвэрийн огноо: 2025 оны 05 дүгээр сарын 16-ны өдөр

Шийдвэрийн төлөв: Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн 21 дүгээр зүйлийн 21.1 дэх хэсэгт “Энэ хуулийн 14, 18 дугаар зүйлд заасны дагуу тухайн жилийн орлогыг тодорхойлоход 0-120 000 000 хүртэлх төгрөгийн албан татвар ногдуулах орлого олсон тохиолдолд 10 хувиар, 120 000 001-180 000 000 хүртэлх төгрөгийн албан татвар ногдуулах орлого олсон тохиолдолд 12 000 000 төгрөг дээр 120 000 000 төгрөгөөс дээш давсан орлогод 15 хувиар, 180 000 000 төгрөгөөс дээш албан татвар ногдуулах орлого олсон тохиолдолд 21 000 000 төгрөг дээр 180 000 000 төгрөгөөс дээш давсан орлогод 20 хувиар нэмж тооцон албан татвар ногдуулна” гэж заасан нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2, Тавдугаар зүйлийн 4, Аравдугаар зүйлийн 2, 3, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэгт заасныг тус тус зөрчөөгүй байна гэж шийдвэрлэжээ.

МАРГААНЫ ТУХАЙ ТОВЧ

Мэдээлэл гаргагчдын тайлбар: Төрөөс орлогын хэмжээгээр ялгаварлан татвар ногдуулж байгаа нь Үндсэн хуулийн шударга ёс, эрх чөлөө, тэгш байдлын зарчимтай зөрчилдөж, хөрөнгийн орлого болох ногдол ашиг, хадгаламжийн хүү зэрэгт жигд 10 хувийн татвар ногдуулдаг боловч хөдөлмөрийн цалин хөлснөөс 120 000 001 төгрөгөөс дээш орлого олсон иргэдэд 15, 20 хувийн татвар ногдуулж байгаа нь шударга бус бөгөөд Үндсэн хуулийн Арван дөрөвдүгээр зүйлийн тэгш эрхийн заалтыг зөрчсөн. Мөн татварын шинэчлэл зөвхөн хөдөлмөрийн цалин хөлсөнд хамаарч, хөрөнгөөр их орлого олдог хэсэгт хамаараагүй нь ялгаварлал бий болгосон бөгөөд энэ нь Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг зөрчсөн гэж маргажээ. Ийнхүү өсөн нэмэгдүүлэх татварыг жилийн эцэст хэрхэн тооцож авах процессгүйгээр хуульчилсан нь иргэдийн хувьд татварын дарамтыг нэмэгдүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлсэн нь Үндсэн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4, Аравдугаар зүйлийн 2, 3, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсэгт заасан заалтуудыг тус тус зөрчсөн байна.

¹ Үндсэн хуулийн цэцийн шийдвэрийг бүрэн эхээр нь үзэх холбоос:
<https://legalinfo.mn/mn/detail?lawId=17432703802372>

Монгол Улсын Их Хурлын итгэмжилсэн төлөөлөгчийн тайлбар: Монгол Улс өндөр орлоготой хэсэгт өндөр, бага орлоготой хэсэгт бага татвар ногдуулах сонгодог шаталсан системд шилжиж байгаа нь эдийн засгийг зохицуулах үндсэн бодлогын нэг хэлбэр юм. НҮБ-ын хүний эрхийн шинжилгээний зарчимд гишүүн улсууд татварын шаталсан тогтолцоог нэвтрүүлж хүний эрхийг хамгаалах нь зүйтэй гэж заасан. Энэхүү тогтолцоог нэвтрүүлж байгаа нь олон улсын гэрээгээр хүлээсэн үүргээ биелүүлж буй хэлбэр болсон. Цалин болон түүнтэй адилтгах орлогод шаталсан хувь хэмжээгээр татвар ногдуулах нь төрөөс эдийн засгийг зохицуулах арга хэрэгсэл учир хүний эрхийн зарчимтай нийцсэн юм. Иймд ижил хэмжээний орлоготой иргэдэд хоёр өөр татвар ногдуулаагүй, харин орлогын хэмжээнээс хамаарч ялгаатай хувь тогтоосон нь Үндсэн хуулийн холбогдох заалтыг зөрчөөгүй гэжээ.

ХУУЛЬ ХЭРЭГЛЭЭ, ЦЭЦИЙН ШИЙДВЭР

“...Орлогын тэгш бус байдлыг буруулах зорилгоор өндөр орлоготой иргэдэд илүү хувь хэмжээтэй татвар ногдуулах, татварын үйл ажиллагааг үр нөлөөтэй байлгах зорилгоор татвар хураах, хянан шалгах, хувь хэмжээ тогтооход тодорхой аргачлал хэрэглэх, иргэнд үндсэн эрх, эрх чөлөөг нь эдлэх тэгш боломж олгох үүднээс татварын хувь хэмжээг тогтоох нь төрийн санхүү, зээл, албан татварын бодлогыг тодорхойлох хүрээнд хамаарна. **Татвар бий болгох, хувь хэмжээ тогтоох, хураах, хөнгөлөх, чөлөөлөх, буцаан олгох нь Үндсэн хуулиар хууль тогтоогчийн онцгой бүрэн эрх болно...**”.²

“...Маргаан бүхий заалт нь Үндсэн хуульд тусгагдсан хүний үндсэн эрх, эрх чөлөө, тэгш байдал, эрх тэгш байх, ялгаварлан гадуурхахгүй байх зарчмыг хөндсөн байх тул Үндсэн хуульд нийцсэн эсэхийг хянах нь зүйтэй байна...”.³

1. “...Маргаан бүхий хуулийн заалтын дагуу татвар төлөгчийн эдийн засгийн чадавх, орлогын түвшнийг харгалзан ялгаатай хувь хэмжээгээр шаталсан татвар ногдуулахдаа орлого багатай, нийгмийн халамж шаардлагатай бүлгийн хэрэгцээг харгалзан үзэж, тэдний нийгмийн хөгжлийг хангах, нийтийн үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулах, орлогын тэгш бус байдлыг бууруулахыг зорьсон нь Үндсэн хуулийн Оршил хэсэгт заасан хүмүүнлэг нийгмийн зарчим болон мөн хуулийн Тавдугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт нийцсэн байна...”.⁴
2. Төр нь зарим тохиолдолд тэгш байдлын зарчмын хүрээнд үндсэн эрх, эрх чөлөөгөө баталгаатай эдэлж чадахгүй байгаа иргэдэд тэгш боломж олгохын тулд үндэслэл бүхий ялгаварлахыг хүлээн зөвшөөрсөн байна. “...Харин тодорхой бүлэг хүмүүсийн онцлог шинжтэй нь холбогдуулан хуулиар тусгайлан зохицуулахыг үгүйсгэдэггүй.”⁵ Ийнхүү ялгамжтай хандсан нь үндэслэл бүхий бөгөөд дур зоргын бус байх нь Үндсэн хуулиар зөвшөөрөгдөх нөхцөл болох тул маргаан бүхий хуулийн зохицуулалт хууль нийтлэг үйлчлэх зарчимд нийцсэн гэж үзэхээр байна...”.⁶

² Үндэслэх хэсгийн 1-ийн 1 дэх цогцолбор.

³ Үндэслэх хэсгийн 1-ийн 2 дахь цогцолбор.

⁴ Үндэслэх хэсгийн 2-ын 2 дахь цогцолбор.

⁵ Үндэслэх хэсгийн 3-ын 6 дахь цогцолбор.

⁶ Үндэслэх хэсгийн 3-ын 6 дахь цогцолбор.

3. "...Хууль хэрэглээнд үндэслэлгүйгээр, дур мэдэн ялгаварласан нь Үндсэн хуулийн зөрчил болно. Харин маргаан бүхий хуулийн зохицуулалтаар хувь хүний орлогын албан татварын шаталсан хувь хэмжээг тогтоохдоо дур мэдэн хуулийг хэрэглэх, үндэслэлгүйгээр ялгаварлах байдлаар хуулийг хэрэгжүүлэх боломжийг хязгаарлаж, холбогдох этгээдэд хуулийн заалт тэгш үйлчлэхээр хуульчилсан байх тул эрх тэгш байх зарчмыг зөрчөөгүй байна..."⁷
4. Хууль тогтоох байгууллагаас хуулиар ялгамжтай хандсан нь бодит үндэслэл бүхий буюу дур мэдэн ялгаварлаагүй бол үндсэн хуулийн зөрчлийн шинжгүй байж болно. Харин маргаан бүхий заалт нь 120 000 001-ээс дээш жилийн орлоготой татвар төлөгчдөд ялгамжтай хандсан байна. Төр нь хууль ёсны зорилгод хүрэхэд тохирсон, үндэслэл бүхий ялгаварлал нь Үндсэн хуульд нийцсэн байж болно. Харин маргаан бүхий заалт нь орлогын тэгш бус байдлыг бууруулах, төсвийн орлогыг нэмэгдүүлэх зорилготой бөгөөд, нийт хүн амд хүртээмжтэй хуваарилахад чиглэсэн хуулийн зохицуулалтын зорилго нь хууль ёсны зорилгод хамаарч байна. "...Маргаан бүхий татварын хувь хэмжээг ноогдуулснаар хангагдах нийтийн ашиг сонирхол дээгүүр тавигдаж мөн бас 15 болон 20 хувийн шаталсан татварт хамрагдсан иргэдийн хувьд амьжиргааны наад захын хэрэгцээгээ хангахад сөргөөр нөлөөлнө гэж үзэх үндэслэлгүй учир шаталсан хувь хэмжээгээр татвар ноогдуулсан заалт нь тэнцвэрийн зарчимд нийцсэн байна..."⁸
5. Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пактын 2 дугаар зүйлийн 1-дэх⁹ хэсэг болон 26 дугаар зүйлд¹⁰ тэгш байдал, хуулийн өмнө эрх тэгш байх, ялгаварлан гадуурхахгүй байх зарчмыг тусгасан. "...Орлогын тэгш бус байдлыг бууруулах зорилго бүхий маргаан бүхий хуулийн зохицуулалт нь татварын ачааллыг шударга хуваарилах, баялгийн хэт төвлөрөлтөөс сэргийлэх, бага орлоготой иргэдийн татварын ачааллыг багасгах, эдийн засгийн өсөлтийн тэнцвэрийг хангах зэрэг иргэдийн эрх, ашиг сонирхлыг хангахад чиглэгдсэн хүний эрх, эрх чөлөөг хангахуйц эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн болон бусад баталгааг бүрдүүлэх төрийн үүрэгтэй холбоотой байна. Орлогын тэгш бус байдлаас үүсэх сөрөг үр нөлөөг багасгах зорилгоор авч буй энэ арга хэмжээ нь Пактаар зөвшөөрөгдсөн арга хэмжээ гэж үзэхээр байна..."¹¹

⁷ Үндэслэх хэсгийн 4-ийн 1 дэх цогцолбор.

⁸ Үндэслэх хэсгийн 5-ийн 6 дахь цогцолбор.

⁹ Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пактын 2 дугаар зүйл "Энэхүү Пактад оролцогч улс бүр нутаг дэвсгэртээ болон харьяалалдаа байгаа бүх хүний энэхүү Пактаар хүлээн зөвшөөрсөн эрхийг арьс үндэс, арьсны өнгө, хүйс, хэл, шашин шүтлэг, улс төрийн буюу бусад үзэл бодол, үндэсний буюу нийгмийн гарал, хөрөнгө чинээ, төрсөн буюу бусад байдлаар ялгаварлахгүйгээр хүндэтгэн хангах үүрэгтэй".

¹⁰ Иргэний болон улс төрийн эрхийн тухай олон улсын Пактын 26 дугаар зүйл "Бүх хүн хуулийн өмнө тэгш байх бөгөөд аливаа алагчлалгүйгээр хуулиар тэгш хамгаалуулах эрхтэй. Энэ үүднээс аливаа байдлаар алагчлах явдлыг хуулиар хориглох бөгөөд хууль нь арьс үндэс, арьсны өнгө, хүйс, хэл, шашин шүтлэг, улс төрийн болон бусад үзэл бодол, үндэсний буюу нийгмийн гарал, хөрөнгө чинээ, төрсөн байдал буюу бусад байдлаар алагчлахаас бүх хүнийг адил тэгш үр нөлөөтэй хамгаалах баталгааг бүрдүүлэх ёстой".

¹¹ Үндэслэх хэсгийн 6.2-ын 1 дэх цогцолбор.

Иймд Хувь хүний орлогын албан татварын тухай хуулийн 21 зүйлийн 21.1 дэх хэсэг нь Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Нэгдүгээр зүйлийн 2, Тавдугаар зүйлийн 4, Аравдугаар зүйлийн 2, 3, Арван дөрөвдүгээр зүйлийн 1, 2 дахь хэсгийг тус тус зөрчөөгүй байна.

---o0o---